

**Kolorit Walckerovih orgulja
Zagrebačke katedrale u djelima za
orgulje Franje Dugana st., Franje
Lučića i Anđelka Klobučara**

prof. dr. sc. Mario Perestegi

Hrvatska enciklopedija

- **Kolorit** (talijanski *colorito*) – je svojstvo i izraz promjene boje – zvuka
 - kod orgulja je to **odnos** zvukovnih karakteristika *jednog registra* ili *određene kombinacije* registara prema drugoj kombinaciji registara ili prema nekom samostalnom registru

<i>I. Manual</i>	<i>II. Manual</i>	<i>Pedale</i>
<i>Principal</i> 16'	<i>Principal</i> 8'	<i>Principalbass</i> 16'
<i>Octav</i> 8'	<i>Octav</i> 4'	<i>Subass</i> 32'
<i>Octav</i> 4'	<i>Super octav</i> 2'	<i>Posaunbass</i> 6'
<i>Quint</i> 6'	<i>Quint</i> 3'	<i>Quint</i> 6'
<i>Quint</i> 3'	<i>Basset</i> 1 1/2'	<i>Violon Bass</i> 16'
<i>Nassat</i> 3'	<i>Fugara</i> 4'	<i>Octav</i> 8'
<i>Spitzflöte</i> 8'	<i>Spitzflöte</i> 4'	<i>Bordunbass</i> 8'
<i>Salicional</i> 8'	<i>Mixtur</i> 2'	
<i>Viola da gamba</i> 8'	<i>Bordun</i> 8'	
<i>Coppel</i> 4'	<i>Coppel</i> 8'	
<i>Cimbel</i> 2'	<i>Coppel</i> 4'	
<i>Mixtur</i> 5x	<i>Flauto</i> 4'	
<i>Quintaton</i> 16'		
<i>Bordun</i> 8'		
<i>Coppel</i> 8'		
<i>Flauto traverso</i> 4'		
<i>Flauto</i> 4'		

- Prvi veliki instrument koncertnog tipa u zagrebačkoj katedrali bile su Fuchtove orgulje postavljene 1834. god. no, radi tehničkih problema bile su ubrzo otklonjene a nadbiskup Juraj Haulik dao je sagraditi nove velebne orgulje tvrtke Walcker koje su bile postavljene 1855. god.

- biskup Aleksandrom Alagovićem (b. 1829. – 1837.) dao sagraditi novi kor između sjevernog i južnog tornja u dnu crkve. Kor se nalazio na visini od 8 metara, njegova je dužina 10, a širina 12 metara. Sagrađen je 1830. g.



- Walcker je pomno proučio prostor i njegovu akustiku i sastavio dispoziciju za nove orgulje s 50 registara, tri manuala i pedalom. U romantičkoj maniri svaki je manual imao svoje karakteristike koje su definirale njegov zvuk i dojam:
 - I. manual: briljantan i snažan
 - II. Manual: plemenit i nježan
 - III. Manual: pun, veličanstven, poduprt snažnim i dubokim tonovima



Prva dispozicija – 1855.

<i>I. Manual</i>	<i>II. Manual</i>	<i>III. Manual</i>	<i>Pedal</i>
<i>Principal</i> 16'	<i>Bourdon</i> 16'	<i>Geigenprincipal</i> 8'	<i>Grand Bourdon</i> 32'
<i>Tibia major</i> 16'	<i>Principal</i> 8'	<i>Hohflöte</i> 8'	<i>Bombardon</i> 32'
<i>Fagott</i> 16'	<i>Flauto</i> 8'	<i>Aeoline</i> 8'	<i>Principalbaß</i> 16'
<i>Diapason</i> 8'	<i>Copula</i> 8'	<i>Physharmonico</i> 8'	<i>Violon</i> 16'
<i>Gemshorn</i> 8'	<i>Salicional</i> 8'	<i>Dulcian</i> 8'	<i>Subbaß</i> 16'
<i>Viola di Gamba</i> 8'	<i>Bassethorn</i> 8'	<i>Flöte d'amour</i> 4'	<i>Tuba</i> 16'
<i>Copula</i> 8'	<i>Diapason</i> 4'	<i>Viola</i> 4'	<i>Octavbaß</i> 8'
<i>Trompete</i> 8'	<i>Rohrflöte</i> 4'	<i>Nasard</i> 2 2/3'	<i>Hohflötenbaß</i> 8'
<i>Nasard</i> 5 1/3'	<i>Traversfloete</i> 4'	<i>Flautino</i> 2'	<i>Violoncell</i> 8'
<i>Octav minor</i> 4'	<i>Super Octav</i> 2'		<i>Posaune</i> 8'
<i>Tibia minor</i> 4'	<i>Corne</i> 2 2/3' 5f		<i>Clarine</i> 4'
<i>Dolce</i> 4'			<i>Floete</i> 4'
<i>Quint</i> 2 2/3'			<i>Cornett</i> 4f
<i>Super Oktav</i> 2'			
<i>Blockflöte</i> 2'			
<i>Mixtur</i> 2 2/3' 6f			
<i>Cymbal</i> 1 1/3' 4f			

Proširena dispozicija F. Dugan st. – 1941.

<i>I. manual</i>	<i>II. manual</i>	<i>III. Manual</i>	<i>IV. Manual</i>	<i>Pedal</i>
<i>Principal</i> 16'	<i>Bourdon</i> 16'	<i>Quintaton</i> 16'	<i>Hornprinzipal</i> 8'	<i>Grand Bourdon</i> 32'
<i>Tibia major</i> 16'	<i>Principal</i> 8'	<i>Geigenprincipal</i> 8'	<i>Traversflöte</i> 8'	<i>Bombarde</i> 32'
<i>Fagott</i> 16'	<i>Flauto</i> 8'	<i>Hohflöte</i> 8'	<i>Viola</i> 8'	<i>Principalbaß</i> 16'
<i>Diapason</i> 8'	<i>Copula</i> 8'	<i>Aeoline</i> 8'	<i>Unda maris</i> 8'	<i>Violonbass</i> 16'
<i>Gemshorn</i> 8'	<i>Salicional</i> 8'	<i>Physharmonica</i> 8'	<i>Tal. Principal</i> 4'	<i>Subbaß</i> 16'
<i>Viola di Gamba</i> 8'	<i>Vox humana</i> 8'	<i>Dulcian</i> 8'	<i>Blockflöte</i> 4'	<i>Tuba</i> 16'
<i>Copula</i> 8'	<i>Viola d'amour</i> 8'	<i>Fugara</i> 8'	<i>Nasard</i> 2 2/3'	<i>Octavbaß</i> 8'
<i>Trompete</i> 8'	<i>Diapason</i> 4'	<i>Voix celeste</i> 8'	<i>Schwegel</i> 2'	<i>Hohlfloetenbaß</i> 8'
<i>Clarinette</i> 8'	<i>Traversfloete</i> 4'	<i>Oboa</i> 8'	<i>Sifflöte</i> 1'	<i>Violon</i> 8'
<i>Dolce</i> 8'	<i>Sesquialthera</i> 2 2/3'+1 3/5' 2f	<i>Trompette harmoniqu</i> 8	<i>Terzian</i> 1 3/5 1 1/3'	<i>Posaune</i> 8'
<i>Regal</i> 4'	<i>Super Oktav</i> 2'	<i>Flöte d'amour</i> 4'	<i>Grossmixtur</i> 6f	<i>Clarine</i> 4'
<i>Copula minor</i> 4'	<i>Cornett</i> 2 2/3' 5f	<i>Viola</i> 4'	<i>Tuba magna</i> 16'	<i>Flauto</i> 4'
<i>Tibia minor</i> 4'		<i>Nasard</i> 2 2/3'	<i>Tuba mirabilis</i> 8'	<i>Singed Kornett</i> 2'
<i>Dolce</i> 4'		<i>Flautino</i> 2	<i>Vox humana</i> 8'	<i>Cornett</i> 4f
<i>Nasard</i> 5 1/3'		<i>Harmonia aeth.</i> 2 2/3" 4f	<i>Claron</i> 4'	
<i>Quint</i> 2 2/3'				
<i>Super Oktav</i> 2'				
<i>Blockflöte</i> 2'				
<i>Mixtur</i> 2 2/3' 6f				
<i>Cymbal</i> 1/3' 4f				

Dinamička pomagala

- Crescendo valjak
- Žaluzije za III manual
- Žaluzije za IV manual

- Čvrste kombinacije (pp – mf – f – ff – fff)
- Slobodne kombinacije

katedralni orguljaši	period
Vatroslav Kolander (1848 – 1912)	1874 – privremena dužnost 1878 – 1912 stalni orguljaš
Franjo Dugan, st. (1874 – 1948)	1909-1910 1012-1948
Franjo Lučić (1889 – 1972)	1910-1912
Mladen Stahuljak (1914 – 1996)	1945-1948
Anđelko Klobučar (1931 – 2016)	1955-2009

učitelj - učenik

- Gledano kronološki, njihovi se orguljski opusi na poseban način **nadovezuju** jedan na drugoga. Štoviše, **tvore neprekinut tijek razvoja orguljske glazbe kroz period veći od stotinu godina.**
- S jedne je strane moguće uočiti određene **podudarnosti** koje se prenose sa s učitelja na učenika.
- Tako Lučić od Dugana preuzima **polifoni** izraz dok u isto vrijeme sam traži nove načine izraza počevši obilato koristiti i **homofonijsku** strukturu.
- Klobučar se u tom koloritnom pristupu nadovezuje na Lučića ali se njegov skladateljski izraz mijenja uvodeći u svoj izraz **avangardne postupke** koji skreću prema slobodnijem odnosu prema tonalitetnosti, disonanci, metru i melodici.

ORGULJE

- Franju Dugana st., Franju Lučića i Anđelka Klobučara na poseban način povezuju Walckerove orgulje. One su svojim *modernim tehničkim mogućnostima te zvukovnim karakteristikama i dispozicijom* snažno usmjeravale proces oblikovanja djela, posebno u kolorističkom smislu.
- Omogućavale su najviši interpretativni standard pri kojem su se mogli uvažavati visoki estetski kriteriji.

Tabela 59. Razvojne faze

I. razvojna faza (1893. – 1913.)	II. razvojna faza (1932. – 1952.)	III. razvojna faza (1964. – 2016.)
Franjo Dugan st. (1893. – 1909.) Franjo Lučić (1906. – 1913.)	Franjo Lučić (1932. – 1947.) Franjo Dugan (1941. – 1942.) Anđelko Klobučar (1952.)	Anđelko Klobučar (1964. – 2015.)

Franjo Dugan, st.

- **Dinamika** u Duganovim orguljskim djelima predstavlja *svojevrсну* *razvojnost* unutar velike cjeline.
 - Njegov odnos prema dinamici jasno odražava kasnoromantičarski stil u kojem male nijanse s jedne strane, i nagle promjene s druge strane, stvaraju suptilan proces.
- Kako bi održao stabilnost cjeline, Dugan nepogrešivim instinktom *raspoređuje* *dinamiku zvuka pojedinih fragmenata* tako da se uvodi i zaključci skladbe, u dinamičkom smislu, podudaraju u snažnoj dinamici i time čine *svojevrсну* *zvukovnu ravnotežu*.
 - *fff – pp – p – mf – f – ff – fff*

- Njegov je ***dinamički plan čvrsto oslonjen na harmonijsku progresiju***, njezine gradacije, relaksacije, zastoje i vršne točke te njihove funkcije.
- Dinamika prati i dramaturgiju djela kako na fragmentarnoj – mikro, tako i na makro razini.

Napomena

U ovoj zbirci nalazi se 12 manjih sastava (većinom verzeta) u običnim dur - premetima i 12 u svim mol - premetima. Kra toga slijede kompozicije srednje veličine i napokon nekoliko većih kompozicija.

Sve su te stvari pisane polifono i ne može se reći da stavljaju posebne zahtjeve na registriranje, što se tiče osobitih boja zvuka.

U glavnom je potrebno da se registrira tako, da u svim stepenima jakosti orgulje daju zasićeni zvuk. Kod većih kompozicija je na nekim mjestima naznačeno posebno registriranje. U glavnom neka se upotrebljava za „pp“ sama Aeolina 8', ili Salicional 8' ; za „p“ 2 ili 3 njezina registra (Aeolina 8', Salicional 8', Flauto dolce 8' ili Hohlflöte 8' ili Lieblichgedeckt 8'); za „mf“ neka se u svim manualima upotrebe svi 8' registri, među njima i principal 8' i flaute 4' ; za „f“ svi 8' i 16' registri, onda flaute 4', a prema prilikama i octava 4' ; za „ff“ svi registri 16' 4' 2' bez mikstura i jezičnjaka ; za „fff“ svi registri, pak i miksture i jezičnjaci.

U Zagrebu, dne 12. svibnja 1925.

Franjo Dugan.

Fuga.

33



Andante sostenuto.

f 16', 8', 4' registri

f 8' 16' 32' registri

Man.

Prelude et Fugue.

III = Recit *f* Fonds de 16, 8 pieds *mf* Fonds de 8 p. et Flûte 4 p.
 II = Positif *f* et Flûte de 4 p. *mf* Bourdon 8', Flûte 8', Salic. 8
 I = Cl. O. *f* *mf* Bourdon 8' trombe
 Péd. Fonds de 16 et 8 p. *mf*. Double et Violon 16 p. et Flûte 8 p.
 Tirasses du Cl. O. Pos. et Rec.

146

crisp.

156

Franjo Lučić

- Uspoređujući Lučićev i Duganov unutarnji gradbeno-idejni kontekst možemo zaključiti da se radi o dva različita pristupa strukturiranju sadržaja glazbenog materijala.
- Uz vidno drugačiji pristup prema **retiranju fragmenata** kao manjih sastavnica većeg djela, u orguljskim djelima Franje Lučića i Franje Dugana st. i odnos prema **melodiji**, njezinoj važnosti i funkciji, posve je različit.

Fantazija u E-molu

Allegro molto

Franjo Lučić

Tutti

p I. man.

mf I. man.

f pleno

I. man. *mf*

This system contains two staves. The upper staff is in treble clef and the lower in bass clef. It features a melodic line in the treble and a more rhythmic accompaniment in the bass. Dynamics include *mf* and *mf*. There are some handwritten markings like '1' and 'w'.

II. man.

This system contains two staves. The upper staff is in treble clef and the lower in bass clef. It features a melodic line in the treble and a more rhythmic accompaniment in the bass. Dynamics include *mf* and *mf*. There are some handwritten markings like '1' and 'w'.

3 *mf* I. man.

This system contains two staves. The upper staff is in treble clef and the lower in bass clef. It features a melodic line in the treble and a more rhythmic accompaniment in the bass. Dynamics include *mf*. There are some handwritten markings like '3' and '1'.

3

This system contains two staves. The upper staff is in treble clef and the lower in bass clef. It features a melodic line in the treble and a more rhythmic accompaniment in the bass. Dynamics include *mf*. There are some handwritten markings like '3' and '1'.

This system contains two staves. The upper staff is in treble clef and the lower in bass clef. It features a melodic line in the treble and a more rhythmic accompaniment in the bass. Dynamics include *mf*. There are some handwritten markings like '1' and 'w'.

p *mf* *f*

This system contains two staves. The upper staff is in treble clef and the lower in bass clef. It features a melodic line in the treble and a more rhythmic accompaniment in the bass. Dynamics include *p*, *mf*, and *f*. There are some handwritten markings like '1' and 'w'.

5 *pleno* II man.

This system contains two staves. The upper staff is in treble clef and the lower in bass clef. It features a melodic line in the treble and a more rhythmic accompaniment in the bass. Dynamics include *pleno*. There are some handwritten markings like '5' and '1'.

This system contains two staves. The upper staff is in treble clef and the lower in bass clef. It features a melodic line in the treble and a more rhythmic accompaniment in the bass. Dynamics include *mf*. There are some handwritten markings like '1' and 'w'.

First system of a musical score. It features a grand staff with three staves. The top staff has a treble clef and a key signature of two flats. The middle and bottom staves have bass clefs. The music consists of chords and moving lines. The first measure is marked *I. man.* and the second measure is marked *ff*.

Second system of the musical score. It continues the grand staff notation. The first measure has a fermata over a chord. The second measure has a fermata over a chord with a circled '3' above it. The third measure has a fermata over a chord with a circled '6' above it. The word *tutti* is written below the first two measures.

Third system of the musical score. It continues the grand staff notation. The first measure has a fermata over a chord with a circled 'b' above it. The second measure has a fermata over a chord with a circled 'a' above it. The third measure has a fermata over a chord with a circled 'b' above it.

Fourth system of the musical score. It continues the grand staff notation. The first measure has a fermata over a chord with a circled 'b' above it. The second measure has a fermata over a chord with a circled 'a' above it. The third measure has a fermata over a chord with a circled 'b' above it.

Fifth system of the musical score. It features a grand staff with three staves. The top staff has a treble clef and a key signature of two flats. The middle and bottom staves have bass clefs. The music consists of chords and moving lines. The first measure is marked *Solo* and the second measure is marked *I. man.*. The third measure is marked *pp* and *III. man.*

Sixth system of the musical score. It continues the grand staff notation. The first measure has a fermata over a chord with a circled 'b' above it. The second measure has a fermata over a chord with a circled 'a' above it. The third measure has a fermata over a chord with a circled 'b' above it.

Seventh system of the musical score. It continues the grand staff notation. The first measure has a fermata over a chord with a circled 'b' above it. The second measure has a fermata over a chord with a circled 'a' above it. The third measure has a fermata over a chord with a circled 'b' above it. The word *I. man.* is written below the first two measures. The word *f.* is written below the third measure.

Eighth system of the musical score. It continues the grand staff notation. The first measure has a fermata over a chord with a circled 'b' above it. The second measure has a fermata over a chord with a circled 'a' above it. The third measure has a fermata over a chord with a circled 'b' above it. The word *pleno riten.* is written below the first two measures.

Franjo Dugan, st.	Franjo Lučić
DINAMIKA = KOLORIT	DINAMIKA KOLORIT

- Lučićeve postupke možemo povezati s **tradicijom orguljskog simfonizma** koji se razvija u Francuskoj i Njemačkoj na početku 20. st.
- Naime, na velikim instrumentima simfonijskog tipa u tom je razdoblju popularno izvoditi transkripcije velikih simfonija. **Ta tradicija unosi nove registracijske postupke u kojima orguljski zvuk primarno imitira orkestar u svom punom zvuku, ali i solističke instrumente.**
- Registracija = INSTRUMENTACIJA
- Lučić naprosto **orgulje smatra velikim orkestrom i obilato ga koristi.**

Andželko Klobučar

- Klobučar svoj način registracije ishodišno bazira na francuskoj tradiciji 20. st. s principima orkestralnog registriranja kakvoga i Lučić prakticira. (O. Messiaen, J. Alain, L. Vierne)
- Veliki utjecaj na Klobučara ima i Mladen Stahuljak

- U Klobučarovoј glazbi *potreba za pjevnošću* često vodi k dominaciji melodijske linije, bilo da je u *najvišoj* ili **kojoj drugoj dionici**, ona zauzima važno mjesto.
- U smislu koloritnog ocrtavanja melodije, Klobučar melodiju uvijek izvodi na nekom specifičnom solističkom registru kao što je Cromorne, Vox humana ili Oboa...
- Slijedi Lučićevu tradiciju u smislu čestih koloritnih promjena

- Svijetlo – tama
- Svijetlo -----
- Tama -----

- Isticanje specifičnih boja

- Bojom stvara ambijent

- Postepena gradacija

- Eksperimentiranje sa bojom (to posebno dolazi do izražaja tijekom interpretaciji)

FANTAZIJA
(orgulje)

Andelko Klobučar

II 16'+2'

pp IIIpp Salicet 8'

pp IIIpp

poco cresc.

pp IIIpp

16'32'

pp IIIpp

mf I(8'4'Mix) f

(legato) f piuf

tr piuf

Allegro vivace I ff

ff

Larghetto

III Kromorne, Tremulant

pp I Burdon 8'

p

pp
32' 16'

II 16'4'1'

III Salicet 8'

II Flauto 8'

III Vox humana, Tremulant

7

III Viola 8'

II 8'2'

III Flauto 8'

II Oboe 8'

8

Zagreb, 1971.

Franjo Dugan st.	Franjo Lučić	Anđelko Klobučar
<p>Berlinska škola, princip kasnoromantičarske njemačke registracije</p> <p>– Zasićena registracija bez određene boje</p>	<p>Orkestracijski pristup registraciji</p> <p>– Bogat kolorit koji proizlazi iz orkestracijskih principa</p>	<p>Kombinacija francusko-romantičnog principa registriranja i orkestracijskih pristupa</p> <p>– Bogat kolorit koji proizlazi iz orkestracijskih principa i francuske registracijske tradicije 19. i 20. st.</p>

Franjo Dugan st.	Franjo Lučić	Anđelko Klobučar
pregledna i jasna struktura forme =====		
polifonija ===== >> homofonija =====		
Dijatonika s jasnim harmonijskim funkcijama =====	>> proširena tonalnost – mjestimična atonalnost s odmakom od tradicionalnih harmonijskih funkcija	
Melodija kao tematski materijal	>> Češće isticanje melodijskih linija	>> Izrazito važna funkcija melodijske linije
Jednostavan ritam ===== >> složen ritam i metar		
Slojevita dinamika	>> Veće dinamičko nijansiranje na mikro i makro razini	>> Intenzivno dinamičko nijansiranje
Zasićen orguljski zvuk	>> Uvođenje intenzivnijih kolorističkih promjena	>> Dalje intenziviranje i učestalije kolorističke promjene
Sadržajna povezanost fragmenata	>> Veća samostalnost fragmenata i česta sadržajna oprečnost	>> Velika sloboda u izgradnji i oblikovanju te proporcijama fragmenata. >> Kontrasti u fragmentalnom slijedu